

Tutkijan näkökulma reilujen työmarkkinoiden edistämiseksi

Harmaan talouden torjuntatyö –seminaari
Säätytalo 8.3.2023
Natalia Ollus, OTT

**Työperäinen hyväksikäyttö ja
ihmiskauppa perustuvat
taloudellisen voiton tavoitteluun
keinolla millä hyvänsä.**

Viranomaiset epäilevät marjayritystä ihmiskaupasta – Toimitusjohtaja vangittu

HS 3.10.2022

Viranomaiset epäilevät, että pohjoissuomalaisen marjanhankintayritys on syylistynyt ihmiskauppaan muun muassa erehdyttämällä, riistämällä ja teetättämällä pakkotyönomaista työtä Suomeen kausityöläisiksi tulleilla thaimaalaisilla marjanpoimijoilla.

YLE 30.3.2020

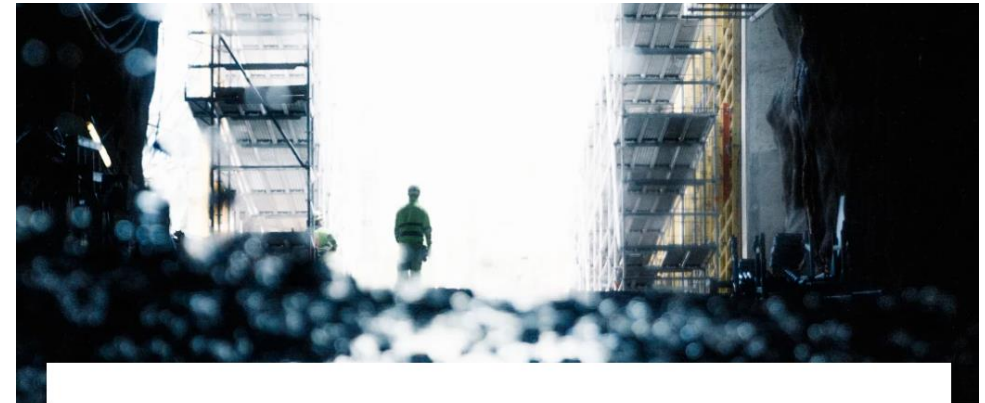
Asiantuntija pitää ongelmaa laajana – HS: Useissa nepalilaisissa ravintoloissa poljetaan räikeästi työntekijöiden oikeuksia YLE 30.3.2019

HEUNI

Siivoton ala

HS 5.7.2020

Pohjanmaan poliisi Närpiön kiskontavyyhdistä: "Rikollinen toiminta on jatkunut pitkään, puhutaan kymmenistä vuosista" YLE 17.2.2022

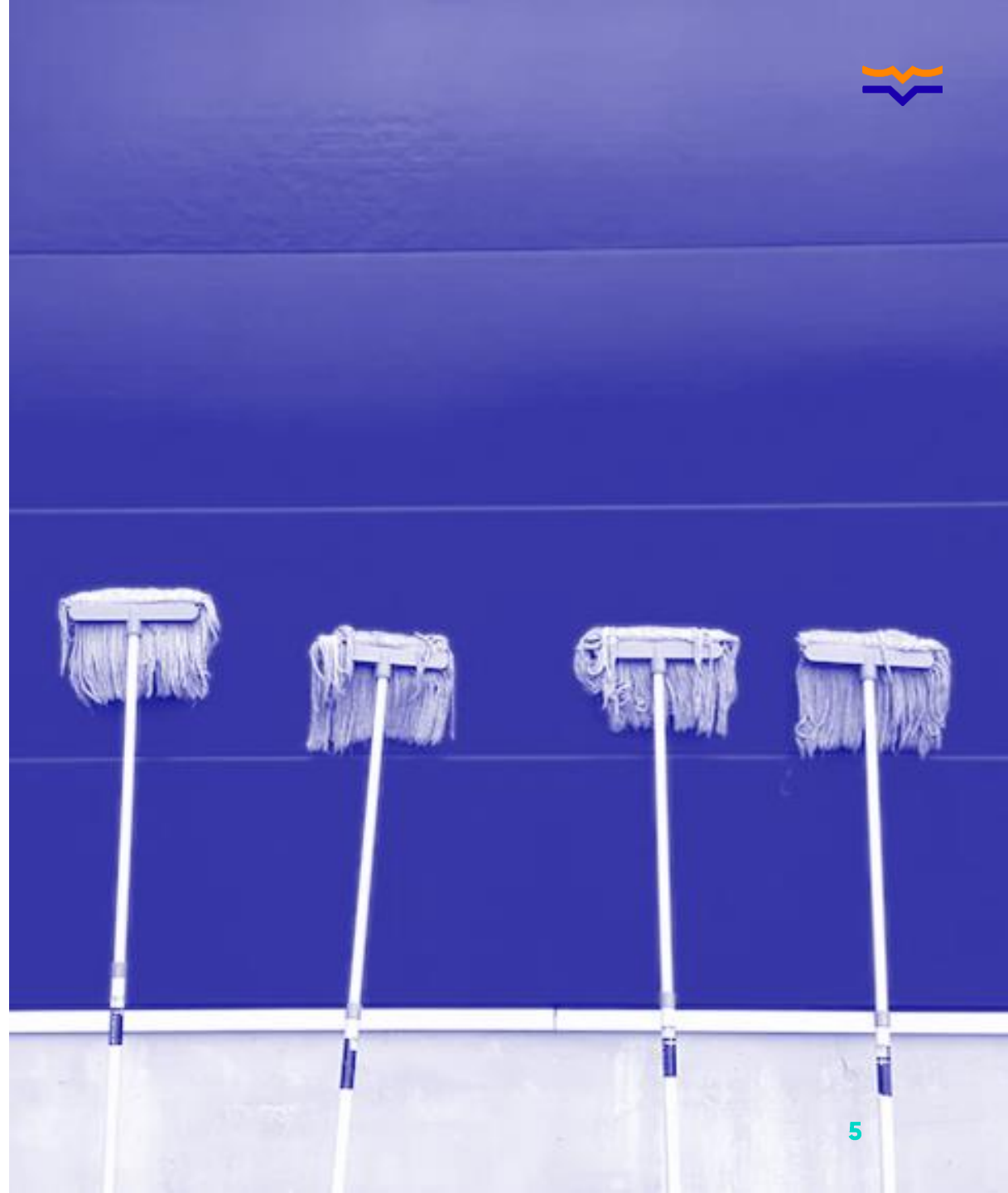

Pimeää hommaa YLE 28.9.2020

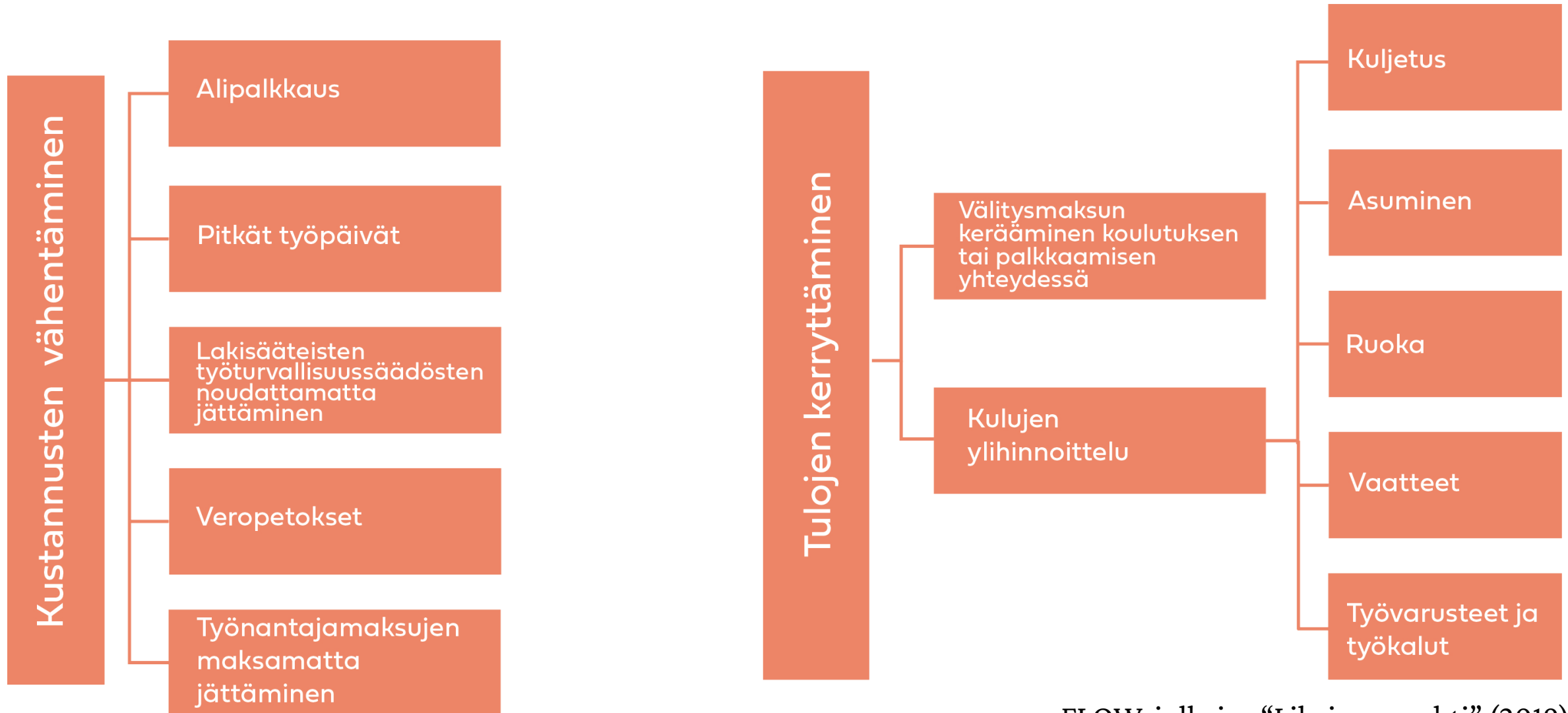
Suomen rakennustyömailla on työskennellyt laittomasti jopa satoja ukrainalaisia. Osa on joutunut anelemaan ruokarahaa selvittääkseen.

Työperäinen hyväksikäyttö Suomessa

- Tapauksia etenkin työvoimaintensiivisillä aloilla, esim. siivous-, ravintola-, rakennus-, maatalousala
- Suuri osa työntekijöistä laillisesti maassa.
- Sekä uhreina että tekijöinä niin Suomessa syntyneitä kuin ulkomaalaistaustaisiakin henkilöitä – eroja ns. haavoittuvuustekijöissä.
- Uudempana ilmiönä kevytyrittäjyyteen pakottaminen.

Hyväksikäytön liiketoimintamalli

FLOW-julkaisu “Likainen vyyhti” (2019)

**Suomessa herättiin verrattain
varhain työperäiseen
hyväksikäyttöön etenkin harmaan
talouden ilmiönä ja suhteessa
pohjoismaisiin verrokkeihimme.**

Hyväksikäytön vastaisten toimien kehittyminen Suomessa

2004 –
2010

- Kriminalisoinnit
- Poliittikaohjelmat
- Ihmiskaupan vastainen toiminta

2011 –
2018

- Tutkimustieto ja kansallisen raportoinnin kertomukset
- Oikeuskäytännön kehittyminen
- Auttamistoimien vakiintuminen

2019 –

- Medianäkyvyys
- Hallitusohjelmakirjaukset ja konkreettiset toimenpiteet

Suomi on edelläkävijä verrattuna muihin pohjoismaihin

- Miksi?
 - Yksittäisiä osaavia ja aktiivisia työsuojelutarkastajia, poliiseja, syyttäjiä jne.
 - Työsuojelun mandaatti valvoa ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden työsuhteen ehtoja.
 - Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä & järjestöt auttavat uhreja.
 - Kansallinen raportointi valvoo viranomaisia.
 - Tutkimustyö ja media tiedon tuottajina.
- Ruotsissa tarkastusviranomaisen kritisoinut puutteellisia toimia; nyt perustettu työmarkkinarikollisuuteen keskittyvä neuvottelukunta (*Delegationen mot arbetslivskriminalitet*).
- Norjan työelämärikollisuuden A-krim-keskukset, joissa eri viranomaiset työskentelevät samoissa tiloissa; auttaa kohdentamaan valvontaa ja edistää moniviranomaisyhteistyötä; myös palkkavarkauden kriminalisoiminen, mutta soveltaminen ollut hidasta.

**Tilanne muuttuu jatkuvasti
ja epärehelliset toimijat
keksivät uusia keinoja
voiton tavoitteluun ja
haavoittuvaisessa
asemassa olevien ihmisten
hyväksikäyttöön.**

Viranomaiset eivät yksin voi ratkaista ongelmaa ja siksi myös yksityisen sektorin tulee vahvemmin puuttua hyväksikäyttöön ja sen ehkäisyyn.

Työperäisen ihmiskaupan riskien torjunta yrityksissä

- YK:n ohjaavien periaatteiden mukaisesti yrityksillä on vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia ja välttää aiheuttamasta negatiivisia vaikutuksia → **Do No Harm**
- EU:n tuleva yritysvastuulainsäädäntö (Corporate Sustainability Due Diligence –direktiivi) asettaisi yrityksille **huolellisuusvelvoitteen**.
- Huolellisuusvelvoite = **jatkuva prosessi**, jolla yritykset tunnistavat, estävät, vähentävät sekä lopettavat aiheuttamansa haitalliset ihmisoikeusvaikutukset.
- Työperäinen hyväksikäyttö = yrityksen aiheuttama tai myötävaikuttama haitallinen vaikutus, johon yrityksen tulee puuttua **tunnistamalla, estämällä, vähentämällä sekä lopettamalla hyväksikäytön**.
- HEUNI kehittänyt oppaita ja ohjeita rekrytointiin ja työperäisen hyväksikäytön ennaltaehkäisyyn, ks. www.heuni.fi

Työkalupakki yrityksille työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseksi

Navigoi kohti vastuullista toimitusketjua

Riskienarvioinnin työkalu

Jotta yrityksesi pystyisi noudattamaan asianmukaista huolellisuutta, tulee ensin tunnistaa toiminnan alueet, joissa hyväksikäytön riski on korkein. Sisältää helppokäyttöisen tarkistuslistan riskien kartoittamiseen.

Strategiatyökalu

Laadi yrityksellesi selkeä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan vastainen strategia jalkauttaen toimenpiteet myös olemassa oleviin sisäisiin ohjeistuksiin ja toimintamalleihin. Sisältää yhdeksän suositusta vastuullisuutta korostavaan yritystoimintaan.

Kumppanien arviointityökalu

Tutustu yrityksesi kumppaneihin varmistaaksesi, etteivät ne ole osallisia hyväksikäyttöön tai rikolliseen toimintaan. Sisältää kysymyslistan potentiaalisten liikekumppanien arviointiin keskustelujen kautta.

Sopimustyökalu

Sisällytä sopimuksiisi alihankkijoiden ja muiden kumppanien kanssa vakioehtoja, joilla selkiytät osapuolten velvoitteita ja vaatimuksia. Sisältää neljä askelta strategian saattamiseksi kirjalliseen muotoon.

Työpaikan arviointityökalu

Valvo alihankkijoiden toimia ja työoloja tekemällä tarkastuksia. Sisältää ohjeet tarkastusten suunnittelua ja toteuttamista varten, sekä listan kysymyksiä, joiden avulla keskustella ulkomaalaisten työntekijöiden kanssa kartoittaaksesi riskejä, jotka altistavat työntekijöitä hyväksikäytölle ja ihmiskaupalle.

**Työvoiman maahanmuuton
lisääntyminen edellyttää
jälkivalvonnan lisäämistä, mutta
myös ennakoivia toimia.**

Ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin laajentaminen: työskenteleviä käsiä vai osallisuus yhteiskunnassa?

- Ulkomaisen työvoiman rekrytoinnissa suoraan ulkomailta tulee huomioida työperäisen hyväksikäytön riskit.
 - Esim. rekrytointimaksut lähtömaassa, velkaantumisen riski.
- Tulee myös huomioida syrjäytymisen riskit.
 - Vastuullinen rekrytointi ja kotouttaminen sekä osallisuuden tukeminen ovat erityisen tärkeitä, jos ja kun tavoitteena on merkittävä työperäisen maahanmuuton kasvu.

Uudet vastuullisuussuositukset tukevat työnantajia sote-alan kansainvälisissä rekrytoinneissa

sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö

15.2.2023 10:33 TIEDOTE

Kun kansainväliset rekrytoinnit yleistyvät sosiaali- ja terveysalalla, on tärkeää varmistaa, että työnantajilla on riittävästi osaamista hoitaa rekrytoinnit vastuullisesti. Rekrytoinnin tueksi laaditut vastuullisuussuositukset edistävät eettisyysnäkökulmien huomioimista sekä torjuvat työvoiman hyväksikäytön riskejä.

**Kaikista toimista huolimatta,
hyväksikäytön ennaltaehkäisyyn ja
puuttumiseen tarvitaan edelleen
tehokkaampia toimia.**

Torjunnan haasteet

- Moniviranomaisyhteistyön puutteelliset rakenteet, henkilösidonaisuus
- Viranomaisten tiedonkeruun, tiedonvaihdon ja riskiperustaisuuden ongelmat
- Ilmitulon hajanaisuus ja piiloon jäävien tapausten määrä – työsuojelun ja poliisin rooli tapausten esiintuomisessa ja tutkinnassa
- Uhrien oikeuksien toteutuminen, etenkin palkkasaataviin pääsyn vahvistaminen
- Nykyisen sanktioregiimin hajanaisuus ja epäselvyys
- Resurssien epävarmuus

Mitä vielä tarvitaan? (1/2)

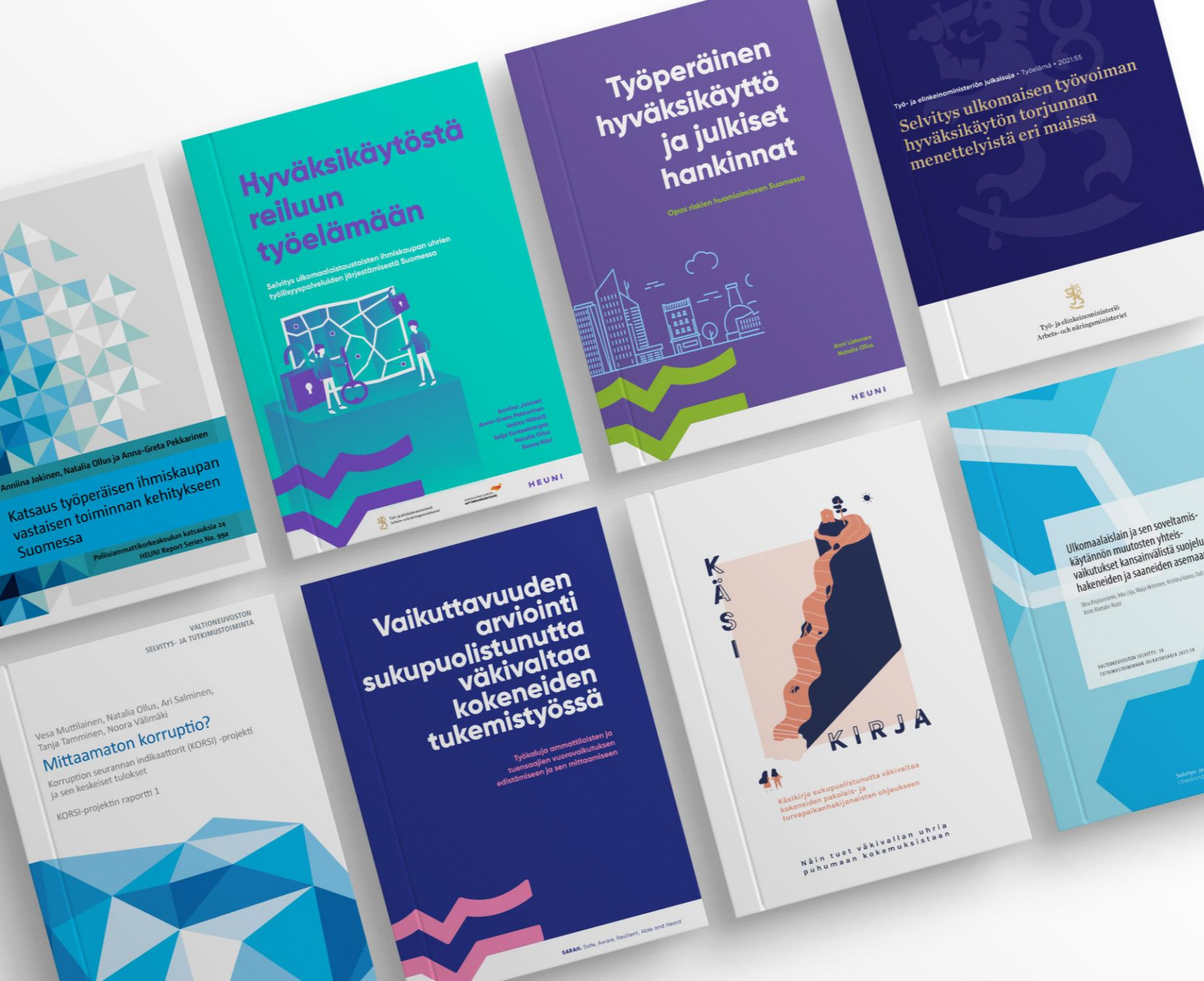
- Työntekijöiden tiedottaminen heidän oikeuksistaan ja pääsy kotoutumispalveluihin.
- Puuttuminen myös lievempiin rikkomuksiin.
- Hyväksikäytön jatkumisen estäminen.

Mitä vielä tarvitaan? (2/2)

- Valvonnan ja viranomaisyhteistyön vahvistaminen.
- Lainsäädännön ja sanktioiden riittävyyden tarkastelu.
- Uhrien pääsy palkkasaataviinsa, avunsaanti.
- Yritysten ja julkisten hankintayksiköiden vastuun vahvistaminen.

**Kaikki HEUNIn
julkaisut ja
työkalut ovat
vapaasti
ladattavissa
nettisivuiltamme
osoitteesta
heuni.fi**

Natalia Ollus

natalia.ollus@om.fi

 [@NataliaOllus](https://twitter.com/NataliaOllus)

 [natalia-ollus](https://www.linkedin.com/in/natalia-ollus)

 [@heuni_institute](https://twitter.com/heuni_institute)

 [@heuni_institute](https://www.facebook.com/heuni_institute)

 www.heuni.fi

HEUNI

The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

